

ПРИНЦИПИ ТА ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОСТІ РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ЗАГАЛЬНІ МОМЕНТИ ТА ВІДМІННОСТІ – ВІД ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ДО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

*Орлова В. М., к.е.н., доцент (УкрДУЗТ),
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1508-5268>,
Васильєва О. А., магістр (УкрДУЗТ),
Коровніков Б. С., магістр (УкрДУЗТ)*

Зважаючи на те, що звітність нині є ключовим механізмом інформаційного забезпечення ринку, державних органів, контрагентів та внутрішніх користувачів управління, досліджено сучасний стан підходів до формування як фінансової, так й інших форм звітності різних суб'єктів господарювання. Акцентовано увагу, що принципи формування звітності та обсяг інформації, необхідної для її забезпечення, значно відрізняються залежно від організаційно-правової форми суб'єкта (фізична особа-підприємець, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, командитне товариство, акціонерне товариство тощо), масштабів діяльності та вимог регуляторів. Доведено, що зазначені відмінності зумовлюють виникнення низки проблем, пов'язаних як із визначенням репрезентативних облікових політик, так і застосуванням стандартів до розкриття інформації для інвесторів та контролюючих органів. Обґрунтовано доцільність вивчення та узагальнення підходів до формування звітності, порівняння загальних принципів і нормативних обмежень для різних типів суб'єктів. Встановлено, що гармонізація національних стандартів з міжнародними вимогами до ведення фінансової звітності та оновлення її законодавчого забезпечення зумовлюють зміну практики складання звітності і вимагають від суб'єктів господарювання моніторингу відповідних нормативних змін і адаптації облікової політики. Розглянуто особливості ведення фінансової звітності та вимоги до розкриття інформації суб'єктами різних організаційно-правових форм господарювання.

Ключові слова: фінансова звітність, податкова звітність, суб'єкти господарювання, користувачі управління, організаційно-правова форма суб'єкта, облікова політика.

PRINCIPLES AND APPROACHES TO FORMING REPORTS FOR DIFFERENT BUSINESS ENTITIES: GENERAL POINTS AND DIFFERENCES – FROM INDIVIDUALS TO JOINT STOCK COMPANIES

*Orlova V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Vasylijeva O., master's degree,
Korovnikov B., master's degree (USURT)*

Given that reporting is currently a key mechanism for providing information to the market, government agencies, counterparties, and internal users of management, the current state of approaches to the formation of both financial and other forms of reporting by various

business entities has been studied. It is emphasized that the principles of reporting formation and the amount of information required for its provision differ significantly depending on the organizational and legal form of the entity (individual entrepreneur, limited liability company, additional liability company, limited partnership, joint-stock company, etc.), the scale of activity, and the requirements of regulators. It has been proven that these differences lead to a number of problems related to both the definition of representative accounting policies and the application of standards for disclosure of information to investors and regulatory authorities. The feasibility of studying and generalizing approaches to reporting formation, comparing general principles and regulatory restrictions for different types of entities has been substantiated. It has been established that the harmonization of national standards with international requirements for financial reporting and the updating of its legislative support lead to a change in the practice of reporting and require business entities to monitor relevant regulatory changes and adapt accounting policies. The features of financial reporting and requirements for disclosure of information by entities of different organizational and legal forms of business are considered. Differences in approaches to reporting formation in different business entities are clarified. First, the principles of accrual and cash principle: individual entrepreneurs (especially single tax payers, groups 1–2) often work in a cash format for tax purposes, while legal entities (LLCs-JSCs) are required to maintain accrual accounting, which affects the analysis of profitability and financial ratios. Second, the scope of information disclosure: joint-stock companies are required to disclose more qualitative information (capital structure, dividend policy, risks, transactions with related parties) compared to individual entrepreneurs. Thirdly, external audit requirements: for public joint-stock companies, an annual audit of financial statements is often mandatory; for individual entrepreneurs, an audit is usually not mandatory. This determines the degree of trust of external users. Fourthly, the application of standards: large and public companies use IFRS; small ones use national standards or simplified financial reporting forms. In recent years, the Ministry of Finance has been publishing changes for greater harmonization with IFRS.

Keywords: *nancial reporting, business entities, management users, organizational and legal form of the entity, accounting policy.*

Постановка проблеми. В умовах сучасної диверсифікованої економіки України і всесвітньої спільноти співіснують суб'єкти господарювання (СГ) із кардинально різним масштабом діяльності, структурою власності та рівнем суспільної відповідальності. Нині як приватні підприємці, так і публічні акціонерні товариства, що залучають капітал на фондових ринках, є учасниками економічних відносин і платниками податків.

У глобалізованому фінансовому середовищі забезпечення достовірної, порівнянної та зрозумілої фінансової звітності стало ключовим для функціонування міжнародних ринків капіталу. Проте різноманітність організаційно-правових форм суб'єктів господарювання – від фізичної особи-

підприємця до великого публічного акціонерного товариства (АТ) – породжує суттєві проблеми: як застосувати міжнародні принципи (наприклад, International Financial Reporting Standards (IFRS), або національні GAAP) до різних типів організацій, забезпечити їхню адаптацію відповідно до розміру, сфери діяльності й регіональних особливостей. У цьому контексті постає питання щодо того, які загальні міжнародні принципи лежать в основі як фінансової звітності, так й інших форм і які підходи до їх реалізації повинні враховуватися для різних суб'єктів господарювання – від фізичної особи до АТ.

Фінансова звітність є ключовим елементом інформаційної інфраструктури ринку, що забезпечує прийняття рішень інвесторами, кредиторами, органами державного управління, менеджментом.

Однак організаційно-правова форма суб'єкта господарювання суттєво впливає на обсяг, структуру та деталізацію звітності. Питання, що потребує наукового осмислення, є забезпечення адекватного балансу між інформаційними потребами стейкхолдерів (держави, інвесторів, кредиторів, управлінців) та регуляторним навантаженням на сам бізнес. З одного боку, надмірна уніфікація звітності призводить до непосильного адміністративного тиску на малий бізнес. З іншого боку, недостатня прозорість великих корпорацій створює ризики для інвестиційного клімату та фінансової стабільності. Диференціація вимог до звітності є об'єктивною необхідністю, однак принципи та межі такої диференціації потребують глибокого аналітичного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі існує чимало концептуально обґрунтованих праць, що досліджують й аргументують підходи до стандартизації звітності, гармонізації з міжнародними стандартами, а також особливості адаптації для різних типів суб'єктів. Так, Безверхий К. В. аналізує відмінності між національними положеннями бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та МСФЗ [1], пропонує шляхи гармонізації. Він показує, що для малих підприємств застосовується спрощений набір звітів (наприклад, П(С)БО 25), тоді як для великих – повний комплект згідно з НП(С)БО 1 або МСФЗ. Корягін М. В. і Куцик П. О. досліджують структуру, напрями й підходи розвитку методології обліку в Україні та в порівнянні з міжнародними практиками [4]. Вони висувають концепцію інтегрованої адаптивної системи обліково-звітного забезпечення, що дозволяє формувати цільові інформаційні потоки для різних категорій користувачів [4]. У статті «Обліковий підхід до формування інформації інтегрованої звітності» Шерстюк О. Л. розглядає методологічні засади для побудови інтегрованої звітності

як розширеного формату, що поєднує фінансову та нефінансову інформацію, і обґрунтовує роль облікового підходу [3]. Також важливим є дослідження Безвершого К. В. «Облікові документи як первинна інформація», де підкреслено роль первинного документування, синергетичного підходу до документів і їхньої зв'язності з обліково-звітною системою [2].

У міжнародній науковій літературі виділяються такі напрями досліджень: гармонізація стандартів, порівняння IFRS та національних GAAP, вплив нормативного середовища на якість звітності, а також специфіка звітності суб'єктів різного масштабу. U.S. Generally Accepted Accounting Principles (US GAAP) vs IFRS: стаття «U.S. GAAP or IFRS – A Review of Literature» досліджує фундаментальні відмінності між US GAAP та IFRS – зокрема, що US GAAP містить більш деталізовані й численні вимоги, тоді як IFRS має загальніший, принципово-орієнтований підхід.

У статті «Improving the global of IFRS-based financial reporting through global enforcement: a proposed organizational dynamic» висвітлюється проблема забезпечення глобальної порівнянності звітності, підкреслюючи, що навіть при застосуванні IFRS існують виклики в регулюванні й контролі [13-17].

Нормативна база Європейського Союзу – Directive 2013/34/EU «Про фінансову звітність підприємств» та супутня методика імплементації надають спрощені режими для малих і середніх суб'єктів, встановлюючи порогові критерії і специфіку застосування звітності.

Ці праці становлять солідну теоретичну базу, на якій можна побудувати аргументацію застосування універсальних принципів та їх адаптації, однак недостатньо розкрито питання їх адаптації для суб'єктів різного масштабу і правової форми. Залишається відкритим питання систематизації спільних фундаментальних принципів та ключових точок диференціації

у підходах до звітності на різних рівнях економічної ієрархії.

Метою наукової статті є детальний аналіз та порівняння принципів і підходів до формування як фінансової, так й інших форм звітності суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм (від фізичної особи-підприємці (ФОП) до акціонерного товариства (АТ)), встановлення спільних концептуальних засад і характерних відмінностей, а також висвітлення рекомендацій щодо оптимізації облікової політики й розкриття інформації з урахуванням національного та міжнародного законодавства і стандартів.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на глибокі організаційно-правові відмінності, всі суб'єкти господарювання, як в Україні, так і за її межами підпорядковуються кільком наскрізним принципам, які включають:

- обов'язковість та легітимність, тобто усі СГ зобов'язані вести облік та подавати звітність у встановлені законом терміни. Ця вимога закріплена Податковим кодексом України [5] та Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6];

- фіскальну спрямованість, яка ставить за першочергову мету- розрахунок та сплата податків і зборів;

- документальне підтвердження, яке стверджує, що будь-яка господарська операція, що відображається у звітності (книга обліку ФОП, консолідований звіт АТ тощо), повинна мати первинне документальне підтвердження;

- юридичну відповідальність, яка потребує, щоб керівник (або сам підприємець) ніс адміністративну, а в окремих випадках і кримінальну відповідальність за повноту, достовірність та своєчасність подання звітності.

Усі суб'єкти, незалежно від форми, повинні враховувати загальні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності:

- об'єктивність і достовірність;
- нарахування (акруальний

принцип);

- безперервність діяльності;
- суттєвість;
- обережність;
- порівнянність.

Корягін М. В. та Куцик П. О. підкреслюють, що саме ці принципи становлять ядро методології обліку, яка може бути «адресно трансформована» залежно від масштабу й природи суб'єкта [4].

Міжнародна концептуальна рамка IFRS встановлює, що основною ціллю звітності є «надання корисної для інвесторів, кредиторів та інших користувачів інформації» (Conceptual Framework, п. OB1). До якісних характеристик належать поняття достовірного подання, зрозумілості, доречності, надійності і порівнянності. Визначення активу, зобов'язання, власного капіталу, доходу й витрат містяться в цьому документі. Таким чином, міжнародно визнані принципи за своєю природою універсальні.

З іншого боку, аналіз різноманітних юрисдикцій показує, що принципи застосовуються з урахуванням трьох основних підходів: масштаб діяльності; правова форма; доступні ресурси (зокрема для малих підприємств). Наприклад, Директива 2013/34/ЄС передбачає застосування спрощених режимів для малих і мікропідприємств.

Ключова диференціація у підходах до звітності в Україні відбувається на основі двох критеріїв: обраної системи оподаткування та організаційно-правової форми, що безпосередньо пов'язана з категорією підприємства (мікро-, мале, середнє, велике) та не стосується таких СГ, як ФОП [6].

Розберемо нормативні рівні звітності, застосування, специфіку та диференціацію підходів залежно від типу суб'єкта господарювання, як в Україні так і за її межами.

По-перше, ФОП. Фізичні особи-підприємці в Україні функціонують у

подвійній практичній площині: з одного боку – вимоги національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які встановлює Мінфін; з іншого – спрощені обліково-податкові режими (книга обліку доходів/витрат, декларації платника єдиного податку, звіти до ДПС та ін.), що фактично визначають повсякденну звітну навантаженість більшості ФОП. У результаті більшість ФОП не застосовують повний набір НП(С)БО (національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку), використовуючи спрощені форми обліку та податкові декларації, або передаючи облік на аутсорсинг. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) затверджуються Мінфіном і встановлюють загальні принципи складання фінзвітності для суб'єктів, які зобов'язані вести бухоблік за національними правилами. Проте законодавство передбачає, що приватні підприємці, які працюють на спрощеній системі, як правило, не складають повну фінансову звітність за повним набором НП(С)БО (йдеться про застосування принципів, а не про щоденне документування всіх стандартів).

Податкові вимоги та форми звітності визначені Податковим кодексом і адміністративними актами ДПС – для ФОП це, зокрема, декларація платника єдиного податку (квартальна/річна залежно від групи), звіти з ПДВ (якщо платник), звіти по єдиному соціальному внеску (ЄСВ) за найманих працівників тощо. Для низки видів діяльності можуть бути додаткові статистичні форми.

Існує мінімалістична (панівна) модель, де ФОП на спрощеній системі, при якій велика частина ФОП (особливо 1–2 групи) використовує мінімальний набір записів: книга обліку доходів або книга обліку доходів і витрат довільної форми; податкові декларації платника єдиного податку; електронні касові чеки (якщо необхідно). Такі ФОП не застосовують НП(С)БО прямо в повному обсязі, оскільки податкове та бухгалтерське

адміністрування спрощено.

Є ФОПи, які обирають гібридну модель – ФОП 3-ї групи (ФОП з ПДВ та ФОП із працівниками). Вони ведуть ширший обсяг обліку: квартальні декларації єдиного податку, річні декларації, книги обліку доходів/витрат типової форми при загальній системі, звіти по ПДВ, звітність по ЄСВ і ін. Вони частіше формують внутрішні правила обліку (облікова політика), частково спираючись на НП(С)БО у вирішенні окремих питань (нарахування амортизації, облік основних засобів тощо).

І найрегульованіша модель – процесно-орієнтований підхід (ФОП із масштабною та регульованою діяльністю).

Для ФОП, що працюють у сферах із високим регуляторним контролем (наприклад, виробництво, торгівля, де потрібна статистична звітність або ліцензування), застосовуються додаткові форми звітності та інструменти, інколи – обов'язкові форми статистики, ведення первинної документації за встановленими формами тощо.

Обсяги та періодичність звітності, якою звітують ФОП всіх моделей такі.

Квартальна або річна декларація платника єдиного податку – основний документ для «єдинників». Терміни подання: квартальні декларації та річна.

Книга обліку доходів та витрат – ведеться постійно; для «єдинників» достатня довільна форма (або електронний формат).

Звіт по податку на додану вартість (ПДВ) – щомісячно (якщо платник).

Звіти по єдиному соціальному внеску (ЄСВ) та звітність працівників – залежить від наявності найманих працівників; нарахування ЄСВ щомісяця.

Статистична або галузева звітність – для деяких сфер, за вимогою органів статистики або галузевих наказів.

Поточними показниками застосування та практичними проблемами для ФОП є по перше – низький рівень застосування повних НП(С)БО серед ФОП.

Більшість ФОП не потребують або не зобов'язані складати повну фінансову звітність за НП(С)БО – це економічно необґрунтовано для малого масштабу діяльності.

По друге – різноманітність облікових практик – через відсутність єдиної вимоги ФОП проводять облік по-різному (самостійно, в Excel, папером, через бухгалтерські сервіси), що ускладнює аналіз масових даних та підготовку узагальненої статистики.

По третє – це адміністративне навантаження під час переходів або змін системи оподаткування. Зміна групи чи переходи між системами тягнуть за собою додаткові звітні процедури та ризики помилок у деклараціях. Четверте – це ризики недокументованих операцій та помилок у податкових деклараціях. Через слабкий внутрішній контроль та відсутність уніфікованих бізнес-процесів. Щоб подолати такі проблеми ФОП повинні:

- вести книгу обліку доходів/витрат у формі, що дозволяє швидкий експорт у бухгалтерську програму/аудит (щоб мінімізувати помилки при поданнях);

- при зростанні оборотів/складності діяльності запровадити базову «облікову політику» (наприклад, правила обліку основних засобів, умов амортизації) – це зменшить ризики при перевірках;

- розглянути аутсорсинг бухгалтерії та кадрового обліку (за потребою) для зниження помилок і економії часу.

Контролюючим державним та регіональним органам потрібно уніфікувати та цифровізувати форми книг доходів для полегшення контролю й аналітики (мінімізувати «довільні форми») та забезпечити прості шаблони та освітні матеріали щодо застосування ключових положень НП(С)БО саме для ФОП (короткі чек-листи).

Другою, але домінантною організаційно-правовою формою для

малого та середнього бізнесу є товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ, англ. – limited liability company) в Україні. З точки зору звітності та застосування стандартів, ТОВ стикаються з подвійною реальністю: для внутрішньої та податкової звітності застосовуються національні вимоги (Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку – НП(С)БО, податкове законодавство, форми ДПС та Державної служби статистики України (Держстату)), тоді як для зовнішніх користувачів капіталу або міжнародної інтеграції підприємство може застосовувати МСФЗ (IFRS) або МСФЗ для МСП (IFRS for SMEs). У результаті рівень застосування міжнародних стандартів значною мірою залежить від розміру, власницької структури, наявності зовнішніх інвесторів та вимог кредиторів/контрагентів. Міністерство фінансів України затверджує набір НП(С)БО (зокрема: загальні вимоги до фінансової звітності, стандарти з обліку активів, зобов'язань тощо). Для складання річної фінансової звітності юридичні особи використовують відповідні НП(С)БО, якщо інше не встановлено законом або рішенням власників.

Паралельно підприємства зобов'язані вести облік і подавати звіти в податкові органи (податкова декларація з податку на прибуток та ПДВ, податковий облік), статистичні форми та інші регуляторні звіти (залежно від галузі). Форма та періодичність визначені Податковим кодексом та інструкціями ДПС або Держстату.

Законодавство України встановлює випадки обов'язкового аудиту (включно для підприємств певних категорій – емітенти тощо) та умови реєстрації аудиторських фірм. Практично обов'язковий аудит річної звітності застосовується до великих та певних середніх підприємств (критерії – активи, виручка, чисельність персоналу), а також до підприємств, які мають суспільний інтерес.

МСФЗ (IFRS) призначені для

підприємств з публічною відповідальністю та/або тих, хто готує звітність для міжнародних інвесторів. IFRS мають більш широкий обсяг розкриттів та складніші вимоги до оцінок і визнань. IFRS for SMEs (МСФЗ для МСП) або спрощена рамка, розроблена IASB для непублічних компаній, що не мають широкої суспільної відповідальності – суттєво менше розкриттів і простіша практика оцінок, гнучкіша для малих та середніх підприємств. Оновлена редакція стандарту доступна й рекомендована для застосування в багатьох юрисдикціях.

Переважає більшість малих ТОВ застосовують НП(С)БО в частині, необхідній для податкової та регуляторної звітності, та вести спрощений податковий та бухгалтерський облік. Малий бізнес зазвичай не готує звітність за повними МСФЗ через вартість, складність і відсутність потреби. Середні та великі ТОВ або ті, що мають іноземних інвесторів, планують експорт, кредитування за кордоном, частіше застосовують IFRS або гібридні підходи (звітність за НП(С)БО для внутрішніх потреб і за IFRS – для зовнішніх користувачів). Перехід на IFRS спричиняє додаткові витрати на трансформацію, навантаження на персонал і аудит. Групи компаній, емітенти та підприємства зі значною публічною відповідальністю зобов'язані готувати розширену звітність та проходити аудит згідно з вимогами НП(С)БО або IFRS.

Обсяги та періодичність звітності, якою звітують ТОВ це річна фінансова звітність (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, примітки) – обов'язково. Подання – до державних органів або реєстрів і податкових органів у строк, визначений законодавством (звично – у перші місяці наступного року; точні строки див. у НП(С)БО та в інструкціях ДПС та Держстату). Податкова (податкові декларації, звіти з ПДВ, звіти по ЄСВ) – кварталні або місячні або щорічні форми відповідно до типу податку і наявності

працівників. Статистична та галузева звітність, форми для держорганів або ліцензуючих установ – за потреби. Спеціальні звіти (наприклад, звіт про контрольовані іноземні компанії, звітність з питань сталого розвитку) – нові вимоги з'являються в контексті євроінтеграції й міжнародної практики; Україна запроваджує елементи звітності зі сталого розвитку у відповідні закони.

Існують аудитні пороги та їх вплив. В Україні обов'язковий аудит залежить від критеріїв (майнові показники, виручка, чисельність персоналу) – на практиці порогові значення корелюють з визначенням середніх або великих підприємств (наприклад, у публічних матеріалах та консультаціях згадуються межі ~20 млн EUR активів або ~40 млн EUR виручки або понад 250 працівників для великих підприємств). Перевищення критеріїв змушує ТОВ проходити обов'язковий аудит, що істотно впливає на обсяг розкриттів та вартість звітності.

Сильні й слабкі сторони української системи та міжнародної системи (IFRS та IFRS for SMEs). НП(С)БО має сильні сторони, а саме чітка національна нормативна база; адаптація до місцевих податкових правил; існування типових форм і практичних інструкцій і слабкі – фрагментованість (податкові правила відрізняються від фінансового обліку), розбіжності в підходах до оцінок і розкриттів; витрати на трансформацію до іноземних стандартів при експорті інвестицій; зростаючі регуляторні вимоги (аудит, сталий розвиток). IFRS for SMEs також має сильні сторони, такі, як висока порівнянність звітності для інвесторів і кредиторів, єдина методологія для транскордонних операцій; для МСП – спрощений стандарт (IFRS for SMEs), що знижує навантаження і слабкі сторони, а саме - складність і вартість впровадження для малих ТОВ; необхідність кваліфікованих бухгалтерів та аудиторів; можливі розбіжності між IFRS і місцевим податковим обліком.

Наступною формою є товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ) – спеціальна форма господарського товариства в українській правовій системі, за якої учасники несуть додаткову (у визначеному статутом кратному від внеску) відповідальність у разі недостатності майна товариства. З точки зору бухгалтерського обліку та фінансової звітності, ТДВ підпадає під загальні вимоги законодавства щодо бухгалтерського обліку й фінзвітності, а також – під правила оприлюднення та (за критеріями) обов'язкового аудиту. У міжнародному порівнянні ТДВ еквівалентне приватним компаніям зі спеціальною додатковою відповідальністю – його порядок звітності визначається національним законодавством, але для доступу до міжнародних ринків і кредитних ресурсів застосовують МСФЗ або МСФЗ для МСП (IFRS for SMEs). Положення про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю містяться в законах та кодексах України; визначення та особливості ТДВ закріплені в актах законодавства (зокрема Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» і відповідні статті Цивільного та Господарського кодексів). Вони встановлюють характер відповідальності учасників і вимоги до статутних документів. Загальні правила ведення бухобліку та складання фінзвітності регламентовані Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Закон визначає, що підприємства (юридичні особи) ведуть бухгалтерський облік, складають річну фінансову звітність і оприлюднюють її у випадках, встановлених законом. Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» встановлює випадки, процедури й суб'єктів обов'язкового аудиту; пороги обов'язкового аудиту залежать від кількох фінансових критеріїв (активи, виручка, чисельність персоналу), а також від наявності суспільного інтересу. Повний

набір МСФЗ застосовується міжнародними емітентами та підприємствами, що мають потребу у високому рівні порівнянності та розкриття для інвесторів. IFRS вимагають широких розкриттів, складних оцінок (справедлива вартість, імпейрмент тощо) і зазвичай супроводжуються аудитом. Спрощена рамка для непублічних компаній – суттєво менше розкриттів і простіші підходи до обліку; рекомендована в багатьох юрисдикціях як компроміс між якістю інформації й адміністративним навантаженням. В Україні законодавство дозволяє (і не обмежує) застосування МСФЗ та IFRS for SMEs у рамках національної системи, а впровадження IFRS for SMEs розглядають як шлях для підвищення якості звітності МСП. Оскільки учасники несуть додаткову відповідальність, статутні положення можуть вимагати додаткових угод/звітів щодо гарантій і зобов'язань, що іноді відображається в примітках до фінзвітності. Під час банкрутства окремих учасників питання додаткової відповідальності потребують прозорих розкриттів.

Обсяги і періодичність звітності ТДВ подібні до ТОВ, а саме річна фінансова звітність (баланс і звіт про фінрезультати і звіт про рух грошових коштів примітки) – складається усіма юридичними особами; оприлюднення та порядок подання – згідно з Законом [6] та нормативними актами. Податкова звітність (декларація з прибутку, ПДВ, звіти з податку на доходи працівників) – періодичність визначається податковим законодавством [5]. Звітність для держорганів і статистики – за вимогою (галузеві форми, ліцензійна звітність. Аудиторський висновок (за наявності підстав) – обов'язковий, якщо підприємство протягом двох років поспіль перевищує принаймні два з трьох критеріїв (активи/виручка/чисельність) або за іншими законодавчими підставами. Наслідком – підвищена вимога до розкриттів і контролів.

Менш популярною, але існуючою формою є командитне товариство (КТ) – це особлива форма господарського

товариства, у якій поряд з повними (управлінськими) учасниками існують вкладники (командисти), відповідальність яких обмежена розміром їхніх внесків. З точки зору фінансової звітності, КТ формально підпадає під загальні вимоги українського законодавства про бухгалтерський облік і фінзвітність; проте фактичний рівень застосування національних або міжнародних стандартів залежить від розміру, складності діяльності, наявності зовнішніх інвесторів та вимог кредиторів/регуляторів. Для малих КТ зазвичай достатньо складання звітності за НП(С)БО у формі, що вимагається законодавством; великі або ті, що працюють на міжнародних ринках, можуть застосовувати МСФЗ або IFRS for SMEs. Визначення і правовий статус командитного товариства закріплені в цивільно-господарському законодавстві України; ключова риса – співіснування повних учасників (з необмеженою відповідальністю) і вкладників (з обмеженою відповідальністю, лише в межах внесків). Це визначає й економічні ризики, і потребу у прозорих розкриттях про зобов'язання та гарантії. КТ як юридична особа зобов'язані вести бухоблік і складати фінзвітність у формі, встановленій законодавством, якщо інше не передбачено статутом або спеціальними нормами. Паралельно до фінзвітності КТ подає податкові декларації (прибуток, ПДВ тощо), звіти з ЄСВ за найманих працівників і, у разі потреби, галузеві та статистичні звіти. Особливі правила можуть застосовуватися в окремих секторах (ліцензії, державні закупівлі).

Орієнтовані на підприємства з публічною відповідальністю або тих, хто звітує для іноземних інвесторів; вимагають широких розкриттів, комплексних оцінок (справедлива вартість, імпейрмент, складні договори) та, як правило, незалежного аудиту. Спрощений набір правил, що зменшує обсяг розкриттів і технічну складність, з метою знизити адміністративне навантаження для

непублічних компаній. Остання редакція Standard (third edition) оновлена у 2025 році й передбачає застосування з урахуванням визнаних полегшень для малих і середніх підприємств. Для КТ, які не мають публічної звітності, IFRS for SMEs може бути практичним компромісом при виході на зовнішні ринки. Малі КТ (локальна діяльність, без зовнішніх інвесторів). Найчастіше використовують НП(С)БО в тій частині, яка необхідна для складення річної звітності та виконання податкових вимог. Адміністративні витрати та відсутність потреби у повному наборі розкриттів роблять МСФЗ невиправданими для таких КТ. Середні і великі КТ або ті з іноземним капіталом/кредитами. Такі товариства частіше готують додаткову або трансформовану звітність за МСФЗ (або IFRS for SMEs) для донорів, банків чи інвесторів. Це спричиняє потребу в адаптації облікових політик, наявності кваліфікованих бухгалтерів/аудиторів та витрат на трансформацію. Поділ на повних учасників і вкладників вимагає чітких розкриттів у примітках – інформація про ризики, гарантії, строки відповідальності та потенційні майнові претензії стає важливою для кредиторів і вкладників. На міжнародному рівні аналогічні розкриття очікуються від звітності про партнерства. Обсяги та періодичність звітності для КТ такі, як і для ТОВ та ТДВ.

Ключовою корпоративною формою для великих підприємств є акціонерні товариства (АТ). Для публічних (відкритих) АТ законодавство встановлює підвищені вимоги до розкриття інформації й застосування міжнародних стандартів (IFRS), тоді як непублічні/закриті АТ частіше звітують за національними положеннями бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та податковими правилами. Обсяг і частота звітності корелюють із статусом (публічне/непублічне), розміром, входженням у групи компаній та наявністю зовнішніх інвесторів. Закон «Про акціонерні товариства» (оновлений 2022) визначає правовий статус, порядок

підготовки й затвердження річної фінансової звітності, обов'язки правління та наглядової ради щодо оприлюднення інформації. Для публічних АТ законоположення встановлює окремі процедури внутрішнього контролю та розкриття. Юридичні особи зобов'язані вести бухоблік і складати річну фінзвітність відповідно до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» і затверджених Мінфіном НП(С)БО; проте для деяких категорій (публічні АТ, банківський сектор тощо) застосування IFRS є обов'язковим у межах відповідних норм. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку / Нацслужба з питань ринку капіталу (NSSMC) встановлює вимоги щодо форм і строків розкриття інформації емітентами (регулярні, істотні, квартальні/річні звіти). Порушення строків або неповні розкриття тягнуть адміністративні наслідки та знижують довіру інвесторів. У більшості випадків такі АТ застосовують IFRS для річної (та часто консолідованої) фінансової звітності; додатково вони зобов'язані подавати регуляторні розкриття за правилами NSSMC (щоквартально, щорічно, повідомлення про істотні події). Це підвищує обсяг та частоту звітності й ускладнює внутрішні процеси контролю. Великі непублічні АТ – це групи, банківські або страхові структури. Такі компанії часто готують фінансову звітність за IFRS добровільно або через вимоги кредиторів/інвесторів; крім того, групи формують консолідовану звітність за МСФЗ та IFRS. Малі та середні непублічні АТ традиційно звітують за НП(С)БО; застосування IFRS обмежене через вартість трансформації (кадри, системи, аудит). Однак тенденція до запиту від інвесторів і банків стимулює поступове збільшення числа компаній, що переходять на IFRS або готують паралельну звітність. Особливості звітності для АТ – це розкриття про корпоративне управління, ризики, пов'язані сторони – у звітах публічних АТ розгорнуті примітки та окремі звіти, особливо при

застосуванні IFRS. Публічні акціонерні товариства підпадають під додаткові правила розкриття інформації на фондовому ринку (положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів), стандарти щодо застосування МСФЗ для публічних емітентів, а також спеціальні вимоги щодо формату та строків подачі річних і квартальних звітів. Існує особливості підходу: комплексна облікова політика з елементами консолідації (якщо група), розширене розкриття корпоративних ризиків, принципи транзакцій між пов'язаними сторонами, забезпечення прозорості для інвесторів.

Слід розглянути і відмінності в підходах до формування звітності у різних суб'єктів господарювання.

Це, по перше, принципи нарахування та касовий принцип: ФОП (особливо платники єдиного податку, 1–2 груп) часто працюють у касовому форматі для податкових цілей, тоді як юридичні особи (ТОВ-АТ) зобов'язані вести бухгалтерський облік за нарахуваннями. Це впливає на аналіз рентабельності й фінансові коефіцієнти.

По друге – обсяг розкриття інформації: акціонерні товариства зобов'язані розкривати більше якісної інформації (структура капіталу, дивідендна політика, ризики, операції з пов'язаними сторонами) у порівнянні з ФОП.

По третє – вимоги до зовнішнього аудиту: для публічних АТ часто обов'язкова щорічна аудиторська перевірка фінзвітності; для ФОП аудит зазвичай не обов'язковий. Це визначає ступінь довіри зовнішніх користувачів.

Четверте – застосування стандартів: великі та публічні компанії застосовують МСФЗ; малі – національні стандарти або спрощені форми фінзвітності. Останні роки Мінфін публікує зміни для більшої гармонізації з МСФЗ.

Висновки. Таким чином, досліджено сучасний стан формування як фінансової звітності, так й інших форм для різних суб'єктів господарювання і виявлено

проблемні питання для різних категорій підприємців. З'ясовано, що існує спільна базова логіка формування фінансової звітності, закладена в концептуальних принципах (об'єктивність, нарахування, безперервність тощо), яка застосовується до всіх суб'єктів господарювання. Вказано, що вимоги до обсягу, формату і розкриття суттєво відрізняються залежно від організаційно-правової форми: ФОП мають спрощені податково-облікові підходи, тоді як акціонерні товариства – більш розгорнуті й формалізовані правила, зі значною відповідальністю за розкриття інформації. Встановлено, що гармонізація національних стандартів з МСФЗ та оновлення нормативної бази змінюють практики складання звітності; отже, суб'єктам господарювання важливо моніторити нормативні зміни і пристосовувати облікову політику. Доведено доцільність використання чіткого документування облікової політики, орієнтування на принципи суттєвості і прозорості, а для публічних структур забезпечення додаткові процедури аудиту та розкриття.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безверхий К. В. Облікові підходи до формування фінансової звітності: національний та міжнародний аспекти. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 2. С. 62-66.
2. Безверхий К. В. Облікові документи як первинна інформація. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 1. С. 4-10.
3. Шерстюк О. Л. Обліковий підхід до формування інформації інтегрованої звітності. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2019. № 3 (44). С. 75-81.
4. Корягін М. В., Куцик П. О. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку : монографія. Львів : ЛКА, 2015. 239 с.
5. Податковий кодекс України :

Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. *Верховна Рада України. Законодавство України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

7. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. *Верховна Рада України. Законодавство України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. *Верховна Рада України. Законодавство України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>.

9. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ). *Верховна Рада України. Законодавство України* : веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text.

10. База знань. *Taxer.ua* : веб-сайт. URL: <https://taxer.ua/uk/kb>.

11. Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, а також особами, які надають забезпечення за такими цінними паперами : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 06.06.2023 р. № 60. *Верховна Рада України. Законодавство України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1307-23#Text>.

12. Про затвердження Змін до деяких національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку : Наказ Міністерства фінансів України від 07.11.2023 р. № 624. *Верховна Рада України. Законодавство України : веб-сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2010-23#Text>.
13. Bansal S. U.S. GAAP or IFRS – A Review of Literature. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*. 2022. № 8/2. P. 54-66.
14. Gierusz M. Comparative Analysis of Key IFRS and Polish GAAP Regulations. *Research Papers of Wroclaw University of Economics and Business*. 2024. Vol. 68, no 3. URL: <https://journals.ue.wroc.pl/pn/article/view/1311>.
15. Sanko H., Koldovskyi A. Comparative Analysis of IFRS and US GAAP. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. Vol. 1, Is. 1. P. 14-21.
16. Conceptual Framework for Financial Reporting. *Ifrs.org : website*. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>.
17. Khan M. M. Hossen. A Comparative Analysis of GAAP and IFRS: Why the USA uses GAAP, Europe uses IFRS, and GAAP is absent in Bangladesh. *Ssrn.com : website*. URL: <https://ssrn.com/abstract=5137404>.
- no. 1, pp. 4–10.
3. Sherstiuk O. L. (2019) Oblikovyi pidkhid do formuvannia informatsii intehrovanoi zvitnosti [Accounting approach to integrated reporting information]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, no. 3 (44), pp. 75–81.
4. Koriahin M. V., Kutsyk P. O. (2015) Kontseptualnyi rozvytok metodolohii bukhhalterskoho obliku: monohrafiia [Conceptual development of accounting methodology: monograph]. Lviv: LKA, 239 p. [in Ukrainian]
5. *Official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* (2010). Tax Code of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
6. *Official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* (1999). Law of Ukraine “On Accounting and Financial Reporting in Ukraine”. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
7. *Official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* (2013). Order of the Ministry of Finance of Ukraine “On approval of the National Accounting Regulation (Standard) 1 “General Requirements for Financial Reporting”. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
8. *Official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* (2000). Order of the Ministry of Finance of Ukraine “On approval of the National Accounting Regulation (Standard) 25 “Simplified Financial Reporting”. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>.
9. *Official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* (2013). International Financial Reporting Standards (IFRS, IFRS for SMEs, including IAS and IFRIC interpretations, PKT). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text.

REFERENCES

1. Bezverkhyi K. V. (2016) Oblikovi pidkhody do formuvannia finansovoi zvitnosti: natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty [Accounting approaches to financial reporting: national and international aspects]. *Naukovi pratsi NDFI*, no. 2, pp. 62–66.
2. Bezverkhyi K. V. (2013) Oblikovi dokumenty yak pervynna informatsiia [Accounting documents as primary information]. *Aktualni problemy ekonomiky*,

10. *Taxer.ua: website* (2026). Knowledge base. Available at: <https://taxer.ua/uk/kb>.
11. *Official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* (2023). Decision of the National Securities and Stock Market Commission “On Approval of the Regulation on Disclosure of Information by Issuers of Securities, as well as Persons Providing Collateral for Such Securities”. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1307-23#Text>.
12. *Official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine* (2023). Order of the Ministry of Finance of Ukraine “On Approval of Amendments to Certain National Accounting Provisions (Standards)”. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1307-23#Text>.
13. Bansal S. (2022) U.S. GAAP or IFRS – A Review of Literature. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*. № 8/2. P. 54-66.
14. Gierusz M. (2024) Comparative Analysis of Key IFRS and Polish GAAP Regulations. *Research Papers of Wroclaw University of Economics and Business*. Vol. 68, no 3. URL: <https://journals.ue.wroc.pl/pn/article/view/1311>.
15. Sanko H., Koldovskyi A. (2017) Comparative Analysis of IFRS and US GAAP. *Financial Markets, Institutions and Risks*. Vol. 1, Is. 1. P. 14-21.
16. *Ifrs.org : website* (2021). Conceptual Framework for Financial Reporting. Available at: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>.
17. Khan M. M. Hossen (2025) A Comparative Analysis of GAAP and IFRS: Why the USA uses GAAP, Europe uses IFRS, and GAAP is absent in Bangladesh. Available at: <https://ssrn.com/abstract=5137404>.

Стаття надійшла 10.03.26

Стаття прийнята до друку після рецензування 18.04.26

Стаття опублікована (оприлюднена) 29.05.26